

گفت‌وگو با علیرضا قاسم‌خان، دبیر بخش فیلم همایش ملی «فرش، سنت، هنر»

فرش در نگره فیلم سازان در یک صد سال اخیر

داود احمدی بلوطکی

فرهنگستان هنر با توجه به رسالت و اهداف فرهنگی هنری خود اقدام به برگزاری همایشی با عنوان «فرش، سنت، هنر» کرده است که در سه بخش مستقل اما همسو، و با اتکا به دو اصل سنت و هنر که هستی‌شناسی و شناخت هویت فرش دستباف در گروی آن است، برگزار می‌شود.

علیرضا قاسم‌خان دبیر بخش فرش در نگره فیلم سازان است. با این هنرمند نام‌آشنای سینمای ایران گفت‌وگویی کرده‌ایم تا به ما از روند کار در دبیرخانه فیلم این همایش بگوید.

برای شروع بحث، لطفاً برای ما از کلیت و اهداف این همایش بگویید.

این همایش شامل بخش‌هایی مختلف است که عموماً بر اساس فرش‌ها و بافته‌های تصویری ایران در مناطق مختلف کشور شکل گرفته است. در یکی از بخش‌های این همایش، یعنی بخش فیلم، در این باره بحث می‌شود که فرش ایرانی در نگره فیلم سازان ایرانی چگونه شکل گرفته است.

سینمای ایران با قدمتی دیرینه و در حدود ۱۲۰ سال، به انحای مختلف در تاریخ پرفراز و نشیب خود، به فرش توجه کرده است. فرش بافته‌ای ایرانی است؛ هم آیینی در آن جاری است، هم بخش بزرگی از هنر ایرانی است و هم اقتصاد ایرانی را در دوره‌ای شکل داده است. به هر حال، در ابعاد مختلف زندگی ما ایرانیان نقش داشته است. ما در این همایش تلاش کرده‌ایم تا به نگره فیلم سازان درباره این موضوع، یعنی فرش،

بگوییم متن مکتوبی است که برای اولین بار، با تصاویری متفاوت، از فیلم‌هایی که درباره فرش ساخته شده‌اند و یا به نوعی در آن به فرش توجه شده است، منتشر می‌شود. **إن شاء الله** این کتاب را انتشارات فرهنگستان هنر در ایام این همایش منتشر خواهد کرد و پژوهشگران و صاحب نظران درباره آن اظهار نظر خواهند کرد.

در این ارتباط، آیا نظره‌های فیلم‌سازان را هم لحاظ کرده‌اید؟
تمهیداتی در این باره اندیشیده شده است؟

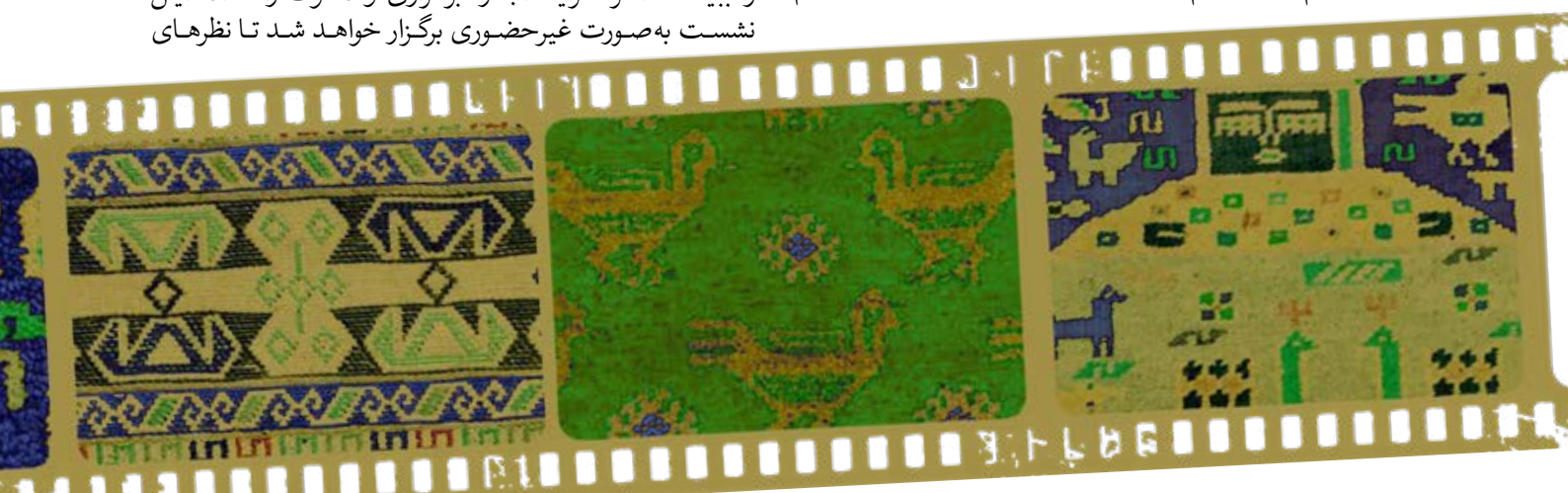
در ایام برگزاری این همایش، نشست‌های با بعضی از فیلم‌سازان و صاحب نظران با موضوع «فرش در نگره فیلم‌سازان» برگزار خواهد شد. اگر اوضاع و شرایط بیماری همه‌گیر کرونا این اجازه را به ما بدهد، این نشست با رعایت شیوه‌نامه‌های بهداشتی و با حضور علاقه‌مندان برگزار خواهد شد، تا مخاطبان هم در این نشست شرکت کنند و هم به واسطه آن، مجموعه فیلم‌ها را ببینند. اگر شرایط اجازه برگزاری و دعوت را نداد، این نشست به صورت غیرحضوری برگزار خواهد شد تا نظره‌های

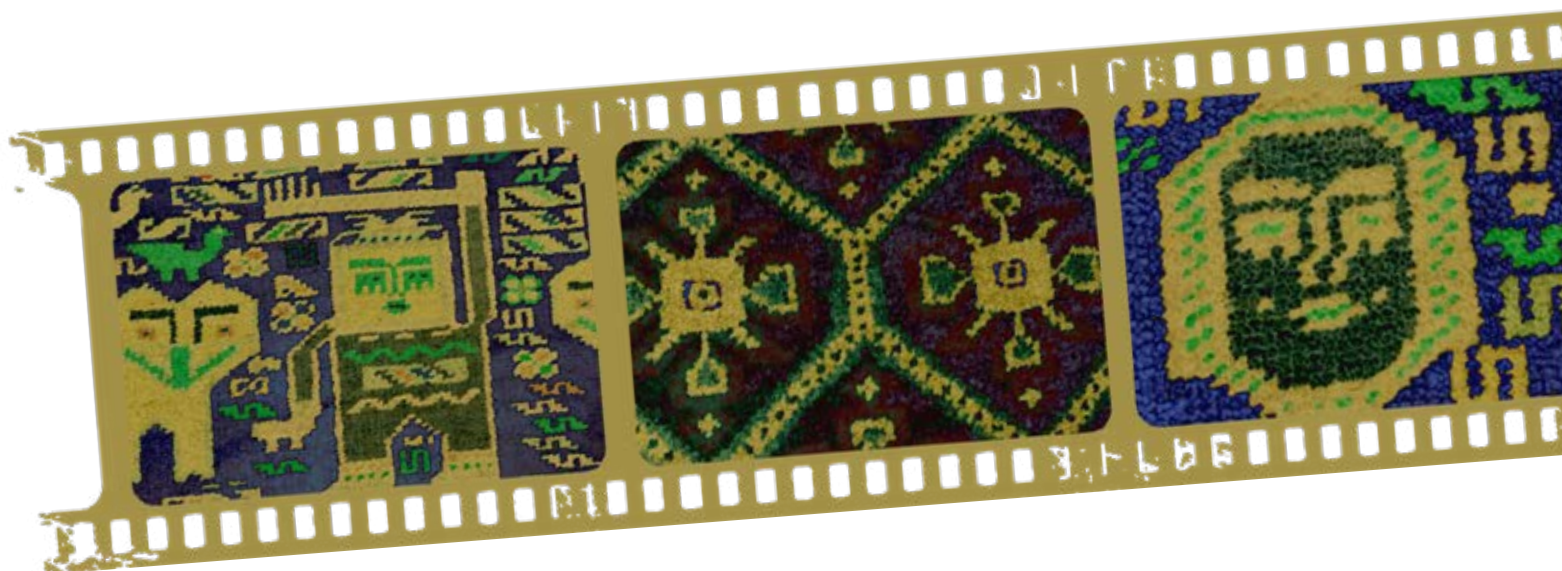
توجه کنیم. یکی از این توجه‌ها، بحث تاریخی آن است. تحقیقی چندماهه در این باره در حال انجام است که پیردازد به اینکه فیلم‌هایی که در طی تاریخ سینما درباره فرش ساخته شده، کدام‌اند؟ این تحقیق هم فیلم‌شناخت است و هم به نوعی، پژوهشی تحلیلی در این موضوع.

کدام فیلم‌ها بیشتر مد نظر شماست؟ و سینمای ایران را با این نگرش، از چه سالی بررسی می‌کنید؟

در این روند به دوره قبل از انقلاب اسلامی و بعد از آن، و در حوزه‌های مستند و داستانی و انیمیشن توجه کرده‌ایم. یعنی مطالعات را از لحاظ تاریخی، از سال ۱۳۲۵ تاکنون پی گرفته‌ایم و این مطالعات را در چند محور پایه‌گذاری کرده‌ایم: بخش مستند و داستانی قبل از انقلاب اسلامی، و بخش مستند و داستانی و انیمیشن بعد از انقلاب اسلامی.

این را هم اضافه کنم؛ مجموعه‌ای گردآوری شده که می‌توانیم

ارائه شود، می‌توانیم بگوییم برای اولین بار، ما تحلیلی در این موضوع، یعنی فرش، ارائه خواهیم داد.

برای جمع‌بندی اگر مطالبی هست بفرمایید.

ما در حوزه‌های نقد و بررسی و تحلیل‌ها، در فضایی بین‌رشته‌ای زندگی می‌کنیم. نمی‌توانیم صرفاً راجع به تاریخ سینما حرف بزنیم بی‌آنکه به موارد ریزان و این‌گونه تحلیل‌ها اشاره نکنیم. از آن طرف هم، نمی‌توانیم به فرش به عنوان هنری والا اشاره کنیم و در عین حال ارتباطش را با دیگر بخش‌های زندگی و دیگر هنرها در نظر نگیریم.

شاید یکی از هدف‌های مهم این نشست، ارتباط پیدا کردن و نزدیک کردن این دو حوزه است؛ تا بدانیم در این صد سال قدمت سینما، ما چه کار کرده‌ایم و در عین حال ببینیم برای آینده چه برنامه‌ای داریم. این می‌تواند به سندی قابل استناد تبدیل شود و در عین حال سرآغاز حرکتی برای فعالیت‌های مشابه باشد. این اقدام، سرآغاز مطالعه‌ای بین‌رشته‌ای هم هست و می‌تواند نمونه و زمینه‌ساز قدم‌های خوبی برای آینده جامعه هنری ایران باشد.

در حوزه مطالعه تاریخ سینما، باید به مطالعات تاریخی دیگر حوزه‌ها نیز پرداخت. ما تاریخ سینما را در ارتباط با موضوعات مختلف نیز باید پی بگیریم. البته بعضی از این مطالعات صورت گرفته است؛ مثلاً در حوزه زنان، حوزه کودکان و نوجوانان. اما در دیگر حوزه‌ها هم باید همین اقدامات صورت بگیرد تا بتوانیم تاریخی جامع برای سینما ترسیم کنیم. می‌شود این‌گونه گفت که دستاورد این نشست، تکه‌ای از پازل کلی تاریخ سینمای ایران در ارتباط با موضوع فرش است و در مقابل، فرش هم به وسیله سینما خودش را هم می‌شناسد و هم می‌شناساند. اگر ضعفی دارد دیده خواهد شد. اگر فیلم‌سازان بدان توجه نکرده‌اند، گفته خواهد شد. و مهم‌تر از آن اینکه، فیلم‌سازان چگونه به این مقوله توجه کرده‌اند؟ حرف این نیست که تمام و کمال به این حوزه مهم توجه شده است. ما می‌خواهیم بگوییم چگونه توجه شده است و با این دقت، بدانیم در آینده چه قدم‌هایی باید برداریم.

این صاحب‌نظران را به اطلاع علاقه‌مندان برسانیم. در این مجموعه، بخش‌های متفاوتی را از فیلم‌های داستانی و مستند، با همکاری سازمان‌ها و نهادها و افراد مختلفی که در کتاب نام آنها آمده است، جمع‌آوری کرده‌ایم. اما همین‌جا لازم می‌دانم تا از فیلم‌خانه ملی ایران و کاخ گلستان یاد کنم که کمک شایانی کردند تا ما بتوانیم بعضی از منابع مهم را ببینیم.

همان‌طور که می‌دانید قدیمی‌ترین فرش ایرانی که در حوزه فرش تصویری است، در کاخ گلستان نگهداری می‌شود. من و همکارانم تلاش کردیم تا در کنار این دو موضوع، یعنی کتابی که بدان اشاره شد و خود نشست، فیلم کوتاهی درباره این فرش ارزشمند بسازیم. خوشبختانه مرحله تصویربرداری آن به اتمام رسیده و در حال حاضر به تدوین مقدماتی و تصویرسازی‌های انیمیشن آن مشغولیم. ان‌شاءالله جزئیات دیگر این فیلم را در آینده در اختیار دوستان قرار خواهیم داد.

فرش چندان مورد توجه و دغدغه فیلم‌سازان نبوده است. با توجه به اشراف حضرت‌عالی به این مقوله، بفرمایید که فرش از چه زمانی دستمایه فیلم‌سازان قرار گرفته است؟

سینمای ایران در قبل از انقلاب اسلامی، در حوزه سینمای داستانی اساساً به موضوع فرش نپرداخته است، اما در حوزه مستند این امر صورت پذیرفته است. بعد از انقلاب اسلامی راجع به فرش هم فیلم سینمایی داریم، هم مستند و هم انیمیشن. ما در کل سعی کرده‌ایم نگره فیلم‌سازان را بررسی کنیم؛ در عین حالی که داریم اطلاعات می‌دهیم.

ما ادعا نداریم که همه فیلم‌ها را دیده‌ایم؛ به‌طور مثال از فیلم‌های تلویزیونی فقط به فیلم‌های درجه‌یک و ارزشمند در حوزه فیلم‌های مستند دقت داشته‌ایم و فیلم‌هایی را که فاقد ارزش فیلم‌سازی بوده‌اند، در نظر نگرفته‌ایم. ما به فیلم‌هایی پرداخته‌ایم که از منظر فیلم‌سازی حافظ ارزش‌هایی بوده‌اند؛ چون کارشناس حوزه سینمایی و منظورمان این است که فرش در حوزه سینمای ایران چه معنی‌ای می‌داده است. با این کتاب، که در آن سعی شده تحلیلی درباره موضوع فرش